

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۵	فصل اول: ماهیت باستان‌شناسی و تاریخچه آن
۵	مقدمه
۶	تعریف علم باستان‌شناسی و اهداف آن
۸	تاریخچه فعالیت‌های باستان‌شناسی
۹	تاریخچه باستان‌شناسی در جهان
۱۲	تاریخچه باستان‌شناسی در ایران
۲۰	تأثیر مصادیق قصص کتب آسمانی در رشد فعالیت‌های باستان‌شناسی
۲۲	زیرشاخه‌های علم باستان‌شناسی
۲۷	جمع‌بندی فصل
۲۸	فصل دوم: گاه‌نگاری تاریخ ایران بر اساس شواهد باستان‌شناسی و منابع مکتوب
۲۸	مقدمه
۲۹	باستان‌شناسی پیش از تاریخ ایران
۳۱	دوران پارینه‌سنگی (جمع‌آوری غذا)
۳۵	دوران فراپارینه‌سنگی یا میان‌سنگی (گردآوری غذا)
۳۷	عصر نوسنگی (تولید غذا و استقرار در روستاها)
۴۰	عصر مس - سنگی (روستائشینی پیشرفته)
۴۲	عصر مفرغ یا برنز (شهرنشینی)
۴۶	عصر آهن (عصر امپراتوری‌ها)
۴۸	باستان‌شناسی دوران تاریخی ایران
۴۸	دوره عیلام

صفحه	عنوان
۵۱	دوره ماد
۵۴	دوره هخامنشی
۵۷	دوره سلوکی
۵۸	دوره اشکانی (پارت‌ها)
۶۲	دوره ساسانی
۶۹	باستان‌شناسی دوران اسلامی ایران
۷۳	دوره تکوین و شکل‌گیری
۷۶	سده سوم هجری تا هجوم مغولان
۷۸	سده هفتم تا سده دهم هجری
۸۰	سده دهم تا سده چهاردهم هجری
۸۳	جمع‌بندی فصل
۸۴	فصل سوم: کارکردهای باستان‌شناسی در جوامع امروزی
۸۴	مقدمه
۸۵	نیاز به آگاهی از گذشته و ابراز هویت فرهنگی
۸۶	پیش‌بینی دگرگونی‌ها و حل مشکلات فرهنگی و اجتماعی
۸۸	کارکرد سیاسی و میهن‌دوستی باستان‌شناسی در جوامع امروزی
۹۲	نقش باستان‌شناسی در تعیین مرزهای فرهنگی و دعاوی ارضی
۹۳	نقش باستان‌شناسی در کشاورزی و فناوری
۹۵	باستان‌شناسی و کمک به حل مشکلات جنایی
۹۶	باستان‌شناسی و مدیریت منابع فرهنگی
۹۹	نقش باستان‌شناسی در توسعه صنعت گردشگری
۱۰۰	جمع‌بندی فصل
۱۰۲	فصل چهارم: ارتباط باستان‌شناسی و گردشگری
۱۰۲	مقدمه
۱۰۳	علوم مرتبط با صنعت گردشگری
۱۰۵	نظام گردشگری
۱۰۸	جاذبه‌های گردشگری
۱۱۱	جاذبه‌های تاریخی - فرهنگی
۱۱۸	انواع گردشگری مرتبط با جاذبه‌های تاریخی - فرهنگی

صفحه	عنوان
۱۱۹	گردشگری فرهنگی
۱۲۱	گردشگری میراث
۱۲۲	گردشگری میراث فرهنگی
۱۲۴	گردشگری باستان‌شناختی
۱۲۷	گردشگری مذهبی - زیارتی
۱۲۸	گردشگری شهری
۱۲۹	گردشگری روستایی
۱۳۱	گردشگری قومی و عشایری
۱۳۲	گردشگری جنگ
۱۳۳	ارزش‌گذاری جاذبه‌های باستان‌شناختی در ایران
۱۳۳	گروه اول: میراث فرهنگی جهانی (یونسکو)
۱۴۸	گروه دوم: آثار پیشنهاد شده برای ثبت در فهرست میراث جهانی
۱۶۳	گروه سوم: فهرست آثار ملی ایران
۱۶۴	گروه چهارم: سایر جاذبه‌های باستان‌شناختی
۱۶۴	جمع‌بندی فصل
فصل پنجم: مدیریت میراث باستان‌شناختی با رویکرد توسعه پایدار گردشگری	
۱۶۷	مقدمه
۱۶۸	مدیریت میراث باستان‌شناختی
۱۶۹	۱. قانون‌گذاری و اقتصاد
۱۷۰	۲. برآورد
۱۷۰	۳. تحقیقات
۱۷۱	۴. نگهداری و حفاظت
۱۷۳	۵. معرفی و آموزش
۱۷۴	۶. آموزش تخصصی حرفه‌ای
۱۷۴	۷. مشارکت بین‌المللی
۱۷۵	نقش گردشگری باستان‌شناختی در حفاظت متوازن میراث باستان‌شناختی
۱۷۸	خطرهای احتمالی گردشگری باستان‌شناختی در سایت‌های باستان‌شناسی
۱۷۸	آسیب رساندن به سایت (ناآگاهانه)

صفحه	عنوان
۱۷۹	رفتارهای وندالیستی (آگاهانه)
۱۸۱	عدم معرفی مناسب سایت
۱۸۲	مدیریت آثار بازدیدکنندگان در سایت‌های باستان‌شناسی
۱۸۴	جمع‌بندی فصل
۱۸۶	فصل ششم: نقش سایت‌موزه‌های باستان‌شناسی در توسعه صنعت گردشگری
۱۸۶	مقدمه
۱۸۷	مفهوم موزه
۱۸۸	گونه‌شناسی موزه‌ها
۱۹۰	مفهوم سایت‌موزه باستان‌شناسی
۱۹۲	مشهورترین سایت‌موزه‌های باستان‌شناسی دنیا
۱۹۲	سایت‌موزه چتل‌هویوک در ترکیه
۱۹۴	سایت‌موزه جینشا در چین
۱۹۷	سایت‌موزه‌های باستان‌شناسی ایران
۱۹۷	سایت‌موزه تخت جمشید
۱۹۸	سایت‌موزه عصر آهن تبریز
۱۹۸	سایت‌موزه بندیان در گز
۲۰۰	سایت‌موزه گوهرتپه
۲۰۲	سایت‌موزه سنگ‌هگمتانه
۲۰۳	پارک‌موزه سنگ طاق‌بستان
۲۰۴	امکان‌سنجی ایجاد سایت‌موزه در محوطه‌های باستانی ایران
۲۰۷	نقش سایت‌موزه‌های باستان‌شناسی در توسعه صنعت گردشگری
۲۱۱	اصول تفسیر در سایت‌موزه‌های باستان‌شناسی
۲۲۰	جمع‌بندی فصل
۲۲۲	منابع

پیشگفتار

پیچیده شدن ساختار زندگی کنونی در انبوه فناوری‌ها، بشر امروز را به برقراری پیوندی دوباره با تاریخ و فرهنگ گذشته‌اش رهنمون ساخته است تا شاید بدین وسیله بتواند هویت فراموش شده خویش را از نوباز یابد. یادمان‌های تاریخی-فرهنگی، عاملی برای جستجوی این هویت گم شده‌اند و گردشگری وسیله‌ای است که می‌توان بهترین شناخت را از این گنجینه‌ها حاصل نمود. در هر سرزمین و فرهنگی، جلوه‌ها و عناصر منحصر به فردی به چشم می‌خورد که برای مردم سایر سرزمین‌ها و فرهنگ‌ها تازگی دارد و همین عناصر انگیزه‌ای برای تحقق انجام فعالیت‌های گردشگری است. در این میان، ایران یکی از غنی‌ترین تمدن‌ها به شمار می‌رود که با جاذبه‌های باستان‌شناختی، تاریخی و فرهنگی متنوع می‌تواند انتظارات انواع گردشگران را برآورده سازد. آثار دوران پیش از تاریخ، تاریخی و اسلامی، موزه‌های متنوع، سبک‌های مختلف هنر معماری، هنرهای سنتی و صنایع دستی، مناظر و چشم‌اندازهای دیدنی، الگوهای خاص فرهنگی، فعالیت‌های سنتی اقتصادی، موسیقی و نمایش، مراسم و شیوه زندگی از جمله شاخص‌ترین جاذبه‌های تاریخی-فرهنگی در ایران محسوب می‌شوند. از گذشته‌های دور میان گردشگری و این آثار (جاذبه‌ها) که امروزه با عنوان میراث فرهنگی خوانده می‌شود، رابطه‌ای بسیار نزدیک وجود داشته است. با وجود این تعامل دیرسال، عمر رشته دانشگاهی مدیریت جهانگردی در مراکز آموزشی ایران به زحمت به دو دهه می‌رسد و از ادغام سه سازمان میراث فرهنگی، جهانگردی و صنایع دستی، بیش از چند سال نمی‌گذرد. در این میان، غیرمتخصص بودن و کم‌تجربگی بیشتر استادان گروه

مدیریت جهانگردی به همراه کمبود منابع و کتب دانشگاهی با چهارچوب علمی مشخص نیز قابل توجه است؛ به گونه‌ای که درک بهتر هم‌پیوندی باستان‌شناسی و گردشگری، یکی از دغدغه‌های دانشجویان مدیریت جهانگردی بوده و هست. به منظور رفع این نقایص، باید به تألیف و یا ترجمه منابع علمی در این زمینه همت گماشت. باستان‌شناسی ایران که به ارزش دو واحد درسی در گروه مدیریت جهانگردی تدریس می‌شود، نیازمند کتابی است که به بررسی و تحلیل ارتباط دو حوزه گردشگری و باستان‌شناسی بپردازد. در این راستا، نگارندگان سعی کرده‌اند تا کتابی با عنوان *باستان‌شناسی ایران (برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری)* تدوین نمایند تا گوشه‌ای از دغدغه‌های تعامل و هم‌پیوندی بین دو حوزه گردشگری و باستان‌شناسی را برای دانشجویان و دست‌اندرکاران حوزه مدیریت جهانگردی و برنامه‌ریزی گردشگری حل نمایند.

کتاب حاضر مشتمل بر شش فصل است.

در فصل اول، به بررسی «ماهیت باستان‌شناسی و تاریخچه آن» پرداخته شده؛ چراکه پژوهشگران حوزه گردشگری شناخت کمتری نسبت به این شاخه از علم دارند. لذا، آشنایی خوانندگان با ویژگی‌های کلی علم باستان‌شناسی لازم و ضروری است. البته تا حد امکان سعی شده است به مطالبی که ارتباط مستقیمی با حوزه گردشگری ندارند اشاره نشود.

در فصل دوم کتاب، تحت عنوان «گاه‌نگاری تاریخ ایران براساس شواهد باستان‌شناسی و منابع مکتوب»، باستان‌شناسی و هنر ایران از آغاز فرهنگ غارنشینی تا دوره قاجار بررسی و به طور مختصر به دوره‌های پیش از تاریخی، تاریخی و اسلامی ایران اشاره شده و در این راستا، برای فهم بهتر مباحث از تصاویر و نقشه‌ها استفاده شده است.

موضوع فصل سوم «کارکردهای باستان‌شناسی در جوامع امروزی» است. در این میان، یکی از مهم‌ترین این کارکردها، کمک به توسعه اقتصاد گردشگری کشور است که یکی از مباحث اصلی این کتاب است.

در فصل چهارم که تحت عنوان «ارتباط باستان‌شناسی و گردشگری» آورده

شده، تعامل و هم‌پیوندی بین باستان‌شناسی و گردشگری به طور تقریباً مبسوط شرح داده شده و برای نشان دادن این تعامل و هم‌پیوندی، به گونه‌های مختلف گردشگری که در ارتباط با جاذبه‌های باستان‌شناختی هستند، اشاره شده و در پایان فصل نیز جاذبه‌های باستان‌شناختی ایران ارزش‌گذاری شده است.

فصل پنجم کتاب نیز به مبحث «مدیریت و حفاظت میراث باستان‌شناختی با رویکرد توسعه پایدار گردشگری» اختصاص داده شده است. در این فصل، موضوعاتی همچون مدیریت میراث باستان‌شناختی، نقش گردشگری باستان‌شناختی در حفاظت متوازن میراث باستان‌شناختی، خطرهای احتمالی گردشگری باستان‌شناختی در سایت‌های باستان‌شناسی، مدیریت اثر بازدیدکنندگان در سایت‌های باستان‌شناسی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

در نهایت، در فصل ششم از «نقش سایت‌موزه‌های باستان‌شناسی در توسعه صنعت گردشگری» بحث شده و به مباحثی همچون گونه‌شناسی موزه‌ها، مفهوم موزه فضای باز و سایت‌موزه، شاخص‌ترین سایت‌موزه‌های باستان‌شناسی دنیا، معرفی سایت‌موزه‌های باستان‌شناسی ایران، جایگاه سایت‌موزه‌ها در توسعه صنعت گردشگری، اصول تفسیر در سایت‌موزه‌های باستان‌شناسی و ... پرداخته شده است. در پایان از استادان، صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران مدیریت جهانگردی و برنامه‌ریزی گردشگری تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، نگارندگان کتاب حاضر را در جهت اصلاح چهارچوب علمی و محتوای کتاب یاری رسانند.